

Ideologija cecilijanstva i zakonodavstvo crkvene glazbe u „Sv. Ceciliji“

Đuro Tomašić, Zagreb

Cecilijanske ideje o reformi crkvene glazbe, koje su se manifestirale putem našeg prvog glazbenog časopisa *Sv. Cecilija*, počimaju se kod nas javljati pod kraj prošlog stoljeća pod utjecajem ideja njemačkih cecilijanaca, naročito F. Witta, koji je prvi osnovao Cecilijino društvo 1868. g. u Bambergu s osnovnom intencijom da promiče pravu crkvenu glazbu. Prvi naš istaknuti pobornik reforme crkvene glazbe i prvi urednik *Sv. Cecilije* učitelj i ravnatelj učiteljske vježbaonice Miroslav Cugšvert, zajedno s prvim urednikom glazbenog priloga Ivanom Zajcem, proklamirao je ideološki vrlo opširan, ali jasan program rada u prvom broju *Sv. Cecilije* — »lista za pučku crkvenu glazbu i pjevanje« 1877. god.:

1. Uvesti u seoske crkve ukusnije i pristojnije pjevanje i orguljanje i iskorijeniti loše.
2. Sabirati dobre starije popijevke.
3. Nastojati da sav puk u crkvi pjeva i zato izdavati i zbirke pučkih popijevaka.
4. U glazbenom prilogu *Sv. Cecilije* tiskati nove pučke popijevke.
5. Putem lista *Sv. C.* učiteljima pružiti novi repertoire crkvene glazbe.
6. Prirediti kantual iz glazbenih priloga *Sv. C.*
7. Tiskati prijevode pučkih crkvenih popijevaka iz drugih jezika (!)
8. U glazbenom prilogu tiskati i lakše orguljske skladbe.
9. Raspisivati natječaje za nove skladbe.
10. Tiskati u *Sv. C.* — koja bi trebala izlaziti svaki mjesec — članke općenito iz područja glazbe, a posebno crkvene glazbe.

1878. g. (*Sv. C.* br. 11-12 str. 51.) predlaže i osnatak orguljaške škole i župskih pjevačkih društava sa centralom u Zagrebu.

Laik, učitelj Cugšvert dobro je poznao tadašnje stanje crkvene glazbe kod nas kad je postavio ovakav vrlo realan, ali za početak preopširan program rada, koji je poslužio kao osnova ideologije kasnije organiziranog cecilijanskog pokreta.

Petar Vudi u članku *Cecilijanski pokret u seoskim župama* (*Sv. C.*, 1914., sv. VI., str. 89.) piše o ondašnjem stanju crkvene popijevke: »Do godine 1907., kada je (po treći put — op. p.) pokrenut list *Sv. Cecilija* i osnovano »Cecilijino društvo« u Zagrebu, nije se u nas gotovo nitko brinuo za pravu crkvenu glazbu. Stare hrvatske pjesme, koje su doista odisale crkvenim duhom, došle su u zaborav. Nje su zamijenile druge, koje su većim dijelom iz Njemačke, prije nego li je ondje počeo cecilijanski pokret, presađene na hrvatsko tlo. Te nisu odgovarale duhu hrvatskog jezika, a nisu niti odisale onom ozbiljnošću, koju mora imati crkvena pjesma. Tako je

životarila naša crkvena pjesma godine i godine. U zadnje vrijeme se u nekim župama udomile neke novije pjesme, koje su bile još gore od onih, koje se prije u našim crkvama pjevale«.

Lujo Pihler piše o orguljanju u crkvi u članku: »Kako da se kod nas unaprijedi prava crkvena glazba?« (*Sv. C.*, 1910., br. 6-7., str. 43.): »Ne mogu da prešutim, kako se kod nas uvriježio običaj: sviranje plesnih komada, dudaša, pa ljubavnih napjeva. Naši seljaci, pa i neki orguljaši misle, da bez dudaša nema Božića a bez marša ili polke proštenja«.

Vidimo, dakle, da je bilo slabo i orguljanje i pjevanje pučkih crkvenih popijevaka.

Pjevanje korala i polifonih skladbi je tada bio »rijedak, osamljen pojav u kojoj stolnoj crkvi, sjemeništu ili samostanu« (*Sv. C.*, 1907., br. 1., str. 1.)

Stanje crkvene glazbe nije bilo tada ništa bolje ni u Bosni i Hercegovini. O tome piše Dragan Dujmušić: »Pod pjevanom t. zv. pučkom misom u Bosni i Hercegovini ili se pjevaju narodne pjesme bez ikakvog čuvstva i shvaćanja, ili se u opće ništa ne pjeva, osim iz podizanja koral: »Zdravo tijelo Isusovo«.

Sva nastojanja Cugšverta oko reforme crkvene glazbe kod nas uz pomoć izdavanja *Sv. C.* ostala su tada gotovo uzaludna, jer nije imao dovoljno materijalnih sredstava za tiskanje lista. On piše u *Sv. C.* 1878. g. (u br. 1., str. 13.) »... od blizu 600 župah, što ih imade Hrvatska i Slavonija, predbrojilo se samo svećenikah i učiteljah 139«. Posebno ističe: »... nije naš list našao ni podpore umne« — misleći na suradnju u »*Sv. C.*« »Bolja nada u godini 1878. nuka nas, da zaboravimo gorku uspomenu prošle godine, te uznesmo nastaviti izdavanje lista *Sv. Cecilije* u toploj nadi, da će marmo hrvatsko svećenstvo i učiteljstvo uvažiti požrtvovnost našu, te predplatom našu težnju poduprijeti, jer obstanak lista je samo u interesu svećenstva i učiteljstva, ujedno i u interesu puka; jedno, da se ostrane ušuljani i travestirani tuđi napjevi, a drugo da se učiteljem orguljašem pruže pjesme karatker crkvenoga«.

Bez dovoljno suradnika i materijalnih sredstava najavio je 1878. g. (*Sv. C.*, 1878., br. 6, 7, 8., str. 34.) da će »... podhvat predati miloj zaboravi s utjecahom, da je hrvatsko svećenstvo i učiteljstvo doista pozdravilo naš podhvat — samo oduševljenim sborom«.

Nakon prekida izlaženja u trajanju od 4. god. Cugšvert ponovo izdaje *Sv. C.*, koja sadrži uglavnom samo glazbeni prilog bez članaka uz nešto glazbenih novosti i obavijesti, ističući, sada već određenije, jasnije »... da je skroz praktično osnovana za samu potrebu našeg seoskog pučanstva, kao i za stupanj muzikalne vještine većine naših seoskih orguljaša« (*Sv. C.*, 1883., br. 2.) »... prava mu je zadaća da njeguje pučku crkvenu pjesmu i istu privodi pravomu koralnomu karakteru« (*Sv. C.*, 1883., br. 2. str. 1.).

No, i ovaj drugi Cugšvertov pokušaj da održi tiskanje Sv. C. ostao je bez uspjeha, a razlog neuspjeha kasnije ističe Zjalić: *Nehaj i apatija kod našeg svećenstva i učiteljstva*. (Sv. C., 1910., br. 3, 4, 5., str. 30.).

Premda je uslijedio dugi prekid izlaženja Sv. C. u trajanju od 23 god., ideološko sjeme cecilijanstva bilo je posijano i ono će izrasti u cecilijanski pokret tek iza 1907. god. Sam Cugšvert je još 1878. g. posebno istakao: »Jedini uspjeh, koji nam se zanijekati ne može, jest ipak taj, da smo prvi uzeli u našoj domovini izdavati glasbeni list, koji je ipak potaknuo svećenstvo i učiteljstvo, da je ozbiljnije počelo misliti o reformi crkvene glazbe«. (Sv. C., 1878., br. 11, 12., str. 50.).

Da rezimiramo ideologiju prvog razdoblja izlaženja Sv. C.: Osnovne karakteristike su prva nastojanja u traženju vlastitog puta za reformu crkvene glazbe kod nas po uzoru na njemačke cecilijance i proklamiranje solidnog programa, ali bez dovoljno suradnika-stručnjaka, bez dovoljno pretplatnika, uz financijske poteškoće, nehaj i apatiju mjerodavnih crkvenih faktora i orguljaša. Zato su prvi pokušaji propali. Ali ne potpuno! Put za obnovu crkvene glazbe kod nas u smislu cecilijanizma je pripremljen. I nakon niza godina oživjelo je zanimanje za pravu crkvenu glazbu, postepeno su postavljeni principi liturgijske glazbe i razgraničeni pojmovi liturgijske glazbe od opće duhovne, nabožne glazbe. I skladatelji su počeli komponirati prema idejama cecilijanstva i prema zakonima crkvene glazbe sadržanim u Motu propriu Pija X. od 1903. god.

Svećenici Milan Zjalić i Mirko Novak u suradnji s Franjom Duganom ponovno 1907. g. izdaju »Sv. Ceciliju — smotru za promicanje crkvene glazbe« sa željom da doprinesu putem cecilijanskih ideja »boljem shvaćanju i širenju prave crkvene glazbe (Sv. C. 1907., br. 1., str. 2.), čiji su zakoni sadržani u Motu propriu Pija X. Posebnu brigu posvetit će unapređivanju pučke crkvene popijevke (Glazbeni prilog uređuje F. Dugan). Od 1909. g. Sv. C. — list za crkvenu glazbu sa glazbenim prilogom« postaje službeno glasilo Cecilijanskog društva u Zagrebu. U njemu cecilijanci i prvi ideolozi cecilijanskog pokreta kod nas: Franjo Šultajs, Franjo Dugan, Petar Vudi, Stjepan Horvat, Vatroslav Kolander, Vilko Novak, Vladimir Stahuljak, Filip Hajduković, Janko Barle, Franjo Dolački, Milan Zjalić i Mirko Novak proklamiraju i djelomično realiziraju program društva, koji je ujedno i ideološki program glasila Sv. Cecilija:

»... dizati i promicati katoličku crkvenu glazbu u svim hrvatskim biskupijama u duhu sv. Crkve, te na temelju crkvenih zakona i odredbi. Zato će nastojati da se goji:

a) gregorijansko ili koralno pjevanje obih jezika i obreda;

b) figuralno mnogoglasno (polifono) pjevanje starije i novije dobe;

c) crkvena pučka pjesma u hrvatskom i staroslovenskom jeziku;

d) instrumentalna glazba, u koliko se ne protivi crkvenom duhu (Sv. C., 1908., sv. 2., str. 22.).

Sredstva, kojima će te ideje nastojati da realiziraju bit će članci u Sv. C., natjecaji za nove skladbe, predavanja, tečajevi i glazbene produkcije, te nastojanje »da se u Zagrebu osnuje škola za crkvenu glazbu« (Sv. C., 1908., sv. 2., str. 22.).

Ideologija rada našeg cecilijanskog pokreta na obnovi crkvene glazbe stvorena je na temelju negativnog stanja u crkvenoj glazbi kod nas. A negativnih pojava bilo je puno. M. Zjalić piše: »Biraju se crkvene kompozicije samo po tekstu, bez duha crkvenog, bez karaktera crkvene glazbe... I to čine oni, koji bi bili pozvani, da stvar vode. Crkva nije kazalište, ni koncertni podij«. (Sv. C., 1910., br. 3, 4, 5., str. 30-31.). Loš repertoar pučkih popijevaka bila je opća pojava u većini župa. Ni Dalmacija nije izuzeta: »Po gradovima vlada u crkvama teatralna glazba, a na selima pjeva puk iskvareni koral«. (Sv. C. 1909., br. 11-12., str. 86.). U Slavoniji je slično stanje: »... nekoliko »oduševljenih« pjevača ... jedno pet šest guslača, koji po osječkim krcmama zabavljaju publiku ... djeca s tamburama, a svima dirigira časna sestra«. (Sv. C., 1909., br. 3, 4, str. 32). O pjevanju popijevaka u ostalim dijelovima Hrvatske F. Dugan piše: »Kad naši seljaci, među koji se ti napjevi silom turaju ... počinju te njemačke napjeve prema svomu načinu pjevati i preinačivati, nastane takav mixtum compositum, da se moraš zgražati nad tim glazbenim rugobama«. (Sv. C. 1907., sv. 1., str. 9.). Vladimir Stahuljak konstatira da su svećenici odgovorni za ovakvo stanje pučkog pjevanja u crkvama zbog nehaja i neznanja (Sv. C. 1911., br. 5, 6, 7, str. 35.). Nepoznati cecilijanac ističe slično: »Promatrajući ozbiljno sadašnje stanje našeg pjevanja u crkvi, čiste savjesti možemo zaključiti, da je to baš lakoumna profanacija ne samo sv. mjesta, već i svega onoga što se u njemu obavlja. Regbi da naše svećenstvo ovoga još ne razumije...« (Sv. C. 1910., br. 1-2, str. 11-12.). No, nisu za takvo stanje bili odgovorni samo svećenici i ordinarijati. Dio odgovornosti snose i orguljaši, tada pretežno učitelji zbog lošeg glazbenog odgoja u učiteljskim školama i slabe nagrade za orguljašku službu.

U to vrijeme su i crkveni pjevački zborovi bili veoma rijetki. Nema dovoljno pjesmarica, nema odbora za crkvenu glazbu, slaba nastava glazbe u učiteljskim školama i sjemeništima itd.

U nastojanju oko obnove crkvene glazbe naši cecilijanci su dali mnoštvo prijedloga za unapređenje crkvene glazbe u Sv. C. Zjalić i Novak ističu potrebu suradnje između svećenika i svjetovnjaka (Sv. C. 1907., br. 1., str. 2.). Zjalić posebno naglašuje potrebu provođenja zakona o crkvenoj glazbi koji su sadržani u Motu propriu Pija X. (Sv. C., 1910., br. 12., str. 101.), potrebu reorganiziranja glazbene poduke u sjemeništima (1912., br. 9., str. 78.). Vladimir Stahuljak predlaže da služba orguljaša bude dobrovoljna i dobro plaćena; da se izda jedinstveni Kantual za sve župe, a popijevke koje ne bi bile u Kantualu da se zabrane, a nove da imaju »imprimatur«; da se izda službena crkvena pjesmarica za mladež i za učitelje; da se formiraju biskupski i župski odbori za crkvenu glazbu; da se na župskim koronama raspravlja o crkvenoj glazbi i da se osnivaju crkveni pjevački zborovi koji bi pjevali repertoar tiskan u glazbenom prilogu Sv. C. (Sv. C., 1911., br. 5, 6, 7, str. 36.). Zjalić stalno ističe da svećenici trebaju poznavati zakone crkvene glazbe i liturgije i da su dužni brinuti se, cijeliti i pomagati i orguljaše i pjevački zbor, a također davati i primjerene nagrade i orguljašu i zborovođi. Sa propovjedaonice trebalo bi govoriti o crkvenoj glazbi. (Sv. C. 1907., sv. 5., str. 66.). Lujo Pihler, između ostalog predlaže da se raspisuju natjecaji za nove skladbe, da se gaje i popijevke za djecu, da se srede glazbeni arhivi, da se oformi orguljaška škola i da se izdaju odredbe protiv profane glazbe. (Sv. C. 1910., sv. 6, 7,

str. 45.). Zjalić kaže da se »ima osnovati ne orguljaška i pjevačka škola, već uopće škola za crkvenu glazbu«. (Sv. C. 1908., sv. 1., str. 3.).

1914. g. uredništvo preuzima Janko Barlè, cecilijanac koji se u teškim ratnim i poratnim godinama zauzima za širinu rada, koji je za cecilijanske ideje znao pridobiti stručnjake-glazbenike i koji je proširio tematiku Sv. C. na sveukupno glazbeno područje. Sam kaže: »Posve otvoreno ističem, da ne će niti cecilijanski pokret uspjeti sve dotle, dok se kod nas ne digne glasbena kultura uopće«. (Sv. C. 1923. sv. 1., str. 32.). Na tom principu radio je sve do svoje smrti. Zaslugom Barlèa u suradnji s F. Duganom kao urednikom glazbenog priloga i mnogim drugim cecilijancima kao što su F. Lučić, F. Hajduković, V. Žganec, B. Sokol i mnogi drugi, ideologija cecilijanstva se kod nas upotpunila, usavršila i zadobila nove pristaše, nove cecilijance, koji su osnivali Cecilijina društva, crkvene pjevačke zborove i širili cecilijanske ideje unapređujući crkvenu glazbu kod nas. 1914. g. Sv. C. se tiska u 1200 primjeraka, a Barlè ističe: »Nakon desetogodišnje mukotrpne borbe postigli smo taj uspjeh, da nam se priznava, da smo potrebni«. (Sv. C., 1916. sv. VI., str. 170.). No, stanje crkvene glazbe ni izdaleka još nije zadovoljavajuće. Tako o. Bernardin Sokol piše u članku: *Glazbeni ukus* (Sv. C. 1918., sv. V., str. 136.): »Mnogi dolaze u crkvu da se zabave, kao da idu u koncertnu dvoranu ili kazalište. Kad u crkvenoj glazbi ne nađu štogod bučna ... ili vesela ili »melodično — nježna, da im se srce rastapa« nego »turobna«, »mrtvačka«, ostavljaju nezadovoljni hram Božji. Takvi ne samo da ne poznaju ovu crkvenu umjetnost, nego ni glazbu uopće. Naučeni na neke ulične, valcerne ili operetne motive misle, da nije melodija, ako im već prije u uhu ne zvoni ... Znak glazbene neizobrazbe i pokvarenog ukusa«. Već 1915. g. piše Jakov Gotovac iz Splita ohrabrujuće riječi: »Nadam se da ćemo ustrajnim radom osvojiti i ovdajšnje općinstvo za svetu Cecilijinu ideju«. (1915. sv. II., str. 37.).

I taj ustrajni rad dao je zaista izvanredne rezultate, koji su potvrdili pravilnost cecilijanskih ideja. I Barlè 1915. g. konstatira: »Sigurno nam je jamstvo da će taj pokret uspjeti, ono oduševljenje, kojim su uza nj pristali naši bogoslovi u mnogim hrvatskim sjemeništim i samostanima, a ponešto već i učiteljski pripravnici... Preporod hrvatske crkvene pjesme otpočeo je na pravom temelju time, što smo ga nadovezali na rad naših slavni predšasnika u XVII. i XVIII. vijeku, koji su radili i u crkvenom i u hrvatskom duhu. S te strane je možda dobro, da nije preporod naše crkvene glazbe počeo prije, nego smo upoznali vrijednost *Cithare octochordae* i drugih starih zbirka. Mi bismo se onda jednostavno prislonili na ono, što su stranci na tom polju uradili, a naša crkvena pjesma izgubila bi svoje nacionalno obilježje, kojim se možemo ponositi. U tom pravcu nastaviti ćemo daljnja istraživanja o razvitku naše hrvatske crkvene pjesme«. (Sv. C. 1915., st. VI., str. 152.). Istraživanja su i nastavljeni u tom smjeru, jer su cecilijanci uočili veliku vrijednost i važnost pučke crkvene popijevke. Vinko Žganec ističe: »Kad bude narod znao pjevati svoje pjesme za sve prigode, onda ćemo moći i za korak dalje, u koralu, višeglasju, polifoniji«. (Sv. C. 1915. sv. VI. str. 137.). Vinko Jurković se zalaže za modernizaciju crkvene glazbe i kaže da posebno treba paziti na tekst crkvenih pjesama. (1914, sv. I. str. 7.). Barlè ističe da bez dobrih svjetovnih glazbenika nećemo imati ni dobrih crkvenih glazbenika (1916, sv. VI., str.

200.). Kasnije i Stjepan Markulin također ističe važnost svjetovne glazbe, »jer crkvena i svjetovna muzika ne samo što imaju mnogo dodirnih točaka, već su gdjekad međusobno i nerazdruživo povezane«. (Sv. C. 1919. sv. VI. str. 140.).

1918. g. Sv. C. se tiska u 1300 primjeraka, a obuhvaća široku tematiku iz područja opće glazbe, posebno folklor, pa čak i glazbene pedagogije. 1922. g. tiraž lista je 1600 primjeraka i postaje »Glasilo Saveza Hrvatskih pjevačkih društava« (1923., str. 32.). Posebno se ističe vrijednost glazbenog priloga za koji Barlè kaže da »bi korovi imali za pedeset godina dovoljno glazbenog materijala, samo kad bi se htjeli s njim služiti« (Sv. C. 1923., sv. 5., str. 157.). Cecilijanska društva i pjevački zborovi osnivaju se u svim većim mjestima i putem njih šire se i učvršćuju ideje cecilijanstva.

1942. g. uredništvo lista preuzima A. Vidaković, usred ratne vreve, a 1943. i uredništvo glazbenog priloga. Od tada zahvaljujući njemu, principi djelovanja na području crkvene glazbe postaju kristalno jasni i točno određeni. U zagrebačkoj Nadbiskupiji formiran je odbor za crkvenu glazbu. Priprema se index popijevaka koje se ne bi smjelo pjevati za vrijeme liturgijskih čina. Vidaković posebno ističe važnost papinskih enciklika o crkvenoj glazbi, a naročito Motu proprio Pija X. kao kodeksa crkvene glazbe i upozorava da: »Skladba mora biti odraz duboke, iskrene i proživljene vjere, daleko od svake profanosti bilo po motivu, bilo po obradbi«. (Sv. C. 1943. sv. str. 161.). Slijedeće njegove riječi najbolje svjedoče o tome kakav je bio ideolog na području liturgijske glazbe: »Crkva je živi organizam, koji ide za oplemenjenjem i povećanjem bitne sadržine čovjeka, a to je njegova duša. Za sve drugo Crkva daje podpunu slobodu. Tako isto i u umjetnosti. Liturgijska glazba današnjeg čovjeka neka bude odraz njegove vjere, osjećanja i težnje prema Bogu i njegovim vječnim istinama, a u skladu s obćenitim liturgijskim propisima. To je zahtjev Crkve i ništa drugo«. Sv. C. 1943. sv. 6 str. 161.). Nažalost, 1944. g. Sv. C. prestaje izlaziti zbog ratnih neprilika.

Tokom ovog drugog i dugog razdoblja izlaženja Sv. C. (38 god) učinjeno je, radom cecilijanaca i uz pomoć tog lista, na području glazbene kulture, a posebno crkvene glazbe neobično mnogo. Vrijeme ne dopušta da nabrojimo sve rezultate tog dugogodišnjeg rada. Ukratko: Oživljavale su se stare, dobre crkvene popijevke iz *Cithare Octochordae* i starijih pjesmarica, sakupljale i skladale nove i time potiskivale s repertoira tuđinske. Putem glazbenog priloga i članaka u Sv. C., tečajevima za orguljaše i zbrovođe, brojnim koncertima, organiziranjem crkvenih pjevačkih zborova, natječajima za nove skladbe širila se i opća i crkvena glazbena kultura i podizao kvalitet glazbenog repertoira i izvedbi crkvene glazbe, kako pučkog pjevanja, tako i zbornog, a također i orguljanja.

Jedan od najznačajnijih rezultata rada cecilijanaca u tom razdoblju je sigurno izdavanje Hrvatskog crkvenog kantuala 1934. g. uz niz manjih i većih crkvenih pjesmarica.

Možemo reći da je osnovna značajka ovog drugog razdoblja izlaženja Sv. C. širenje cecilijanskog ideja i uspješna njihova realizacija na temelju kodeksa o crkvenoj glazbi Motu proprija sv. Pija X.

Treće razdoblje izlaženja Sv. C. započinje 1969. g. Sv. *Ceciliju* izdaje od tada Institut za crkvenu glazbu u Zagrebu kao svoj časopis za duhovnu glazbu s glazbenim prilogom, nastavljujući tako ideje cecilijanstva i propagirajući prvenstveno na području

glazbe smjernice i zakone o crkvenoj glazbi proklamirane u enciklikama, Konstituciji o crkvenoj glazbi II. vatikanskog koncila i Uputi S.Z.O. Sv. *Cecilija* nastoji i u ovom razdoblju uzdizati opću glazbenu kulturu, bez koje nema solidnih crkvenih glazbenika. Tematika je vrlo raznolika. Treba posebno istaknuti uvodnike, u kojima redovito A. Milanović tumači zakone crkvene glazbe u praktičnoj primjeni. Urednički odbor se posebno brine da nastojanje oko unapređenja crkv. glazbe putem Sv. C. bude — prema riječima Pavla VI. —: »... vjerno slavim koronalnim i glazbenim tradicijama Crkve i mudro otvoreno novim zahtjevima vjerskog kulta koji je uvijek živ i uvijek se obnavlja, zahtjevima posuvremenjenja, djelotvorne i plodne pastoralne liturgike«. (Sv. C. 1969. br. 1. str. 6.). Zato časopis Sv. C. — prema riječima sadašnjeg odgovornog urednika A. Milanovića — »pomaže crkvenim glazbenicima gledom na smjernice II. vatik. sabora. Donosi odredbe o liturgijskoj glazbi, savjete i upute za njihovo provođenje u život. U glazbeno estetskim člancima i raspravama prati život i rad naših i svjetskih glazbenih prilika«. (Sv. C. 1977. br. 1. str. 1.).

Svi znamo kakvo je današnje stanje crkvene glazbe kod nas. Ukratko — da upotrijebim riječi Odbora za crkvenu glazbu Zagrebačke nadbiskupije, koji, na žalost, više ne djeluje: »Po crkvama naše nadbiskupije šire se zbirke duhovnih pjesama lakog i zabavnog karaktera bez potrebnih odobrenja crkvenih vlasti. Njih dio pastoralnog klera uvodi u bogoslužje, a favorizira ih i dio katoličkog tiska, što može nedovoljno upućene uvesti u zabludu. — I u sjemeništima i redovničkim kućama uvode se u liturgiju te pjesme suprotne duhu liturgije i time se već u korijenu kvari ukus onih koji će sutra i sami postati odgovorni za liturgiju. Neke su od pjesama takve vrste ušle i u najnovije vjeronaučne priručnike i to bez oznaka da li su to pjesme za liturgiju ili samo za izvanliturgijsku uporabu. Isto su tako ušle i u Misnu knjigu za narod, koja je izrazito liturgijsko pomagalo«. (Sv. C. 1973. br. 3. str. 67.).

A. Milanović 1970. g. upozorava i zaključuje — citirajući riječi Renzija —: »Cecilijanci su se borili protiv koncertne glazbe kod sv. mise — što je često puta bila prava umjetnost a mi se danas moramo boriti protiv zabavne glazbe u liturgiji koja nema ništa zajedničkog s umjetnošću«. (Sv. C. 1970. br. 3. str. 69.). A M. Demović konstatira da imamo sve više VIS-sastava koji sviraju na električnim orguljama, gitarama i bubnjevima: »Činjenica je da takve glazbene sastave u crkvi promiču svećenici kojima je stalo do pastoralnih uspjeha, a u glazbu se redovito ne razumiju, posebno ne u crkvenu. A i sastavi koji sviraju na takvim misama redovito su sami amateri koji prevode svoj repertoar sa stranih jezika. Dinamička svojstva ove glazbe su erotična i redovito ne mogu potpomognuti duhovni rast zajednice, osim što ih privlači sjetilnost glazbe u crkvi kao na jednu vrst zabave«. (Sv. C. 1971, br. 1., str. 5.).

I službeni predstavnici Crkve, osim rijetkih izuzetaka, vjerojatno iz neznanja, ne poštuju smjernice Crkve o liturgijskoj glazbi. Tako Izak Špralja zaključuje: »Što dulje teče vrijeme naše liturgijske obnove, čini se da je stanje gore«. (Sv. C. 1976. br. 3., str. 95.). Čak ni sastavljači službenih liturgijskih knjiga ne poštuju propise o crkvenoj glazbi, pa Špralja konstatira: »Izbor pjesama (u misalu — op. p.) niti poštuje odredbu biskupa (ma da ju citira), niti propise o liturgijskoj glazbi II. vatik. sabora«. Konačno da spomenemo i Papu, koji također upozorava sve

crkvene glazbenike: »Novi glazbeni izrazi nisu uvijek usklađeni s veličanstvenom i časnom tradicijom koja je toliko vrijedna i kad bismo je promatrali samo s kulturnog stajališta. S jedne strane uvode skladbe koje jesu jednostavne i svakom dostupne, ali su tako često siromašne nadahnućem i lišene svake izražajne veličine, dok se s druge strane ovdje ondje opažaju nečuveni i presmioni pokušaji...« (Sv. C. 1969. br. 1., str. 6.).

»Pred vama je, dakle, zadatak da se prihvatite osjetljiva i hitna posla da se sve to razmotri i da se u tome izabire, da se prema potrebi nešto promiče, a nešto ispravlja«. (Sv. C. 1969. br. 1. str. 6. — *Govor Pavla VI. talij. cecilijancima*).

Da se ublaži negativno stanje pučkog crkvenog pjevanja Institut za crkv. glazbu u Zagrebu izdaje *Novu crkvenu pjesmaricu*, u kojoj se dobrim dijelom, nalaze skladbe iz glazbenih priloga najnovijih brojeva Sv. C. To je nova i najliturgijskija pjesmarica, ali nepotpuna i zato Institut za crkv. gl. misli na pripremu za izdavanje potpunije i općenitije crkv. pjesmarice kao službene pjesmarice BKJ.

Uz poštivanje gotovo svih dosadašnjih ideja cecilijanaca možemo ukratko rezimirati ideje današnjih nastojanja oko unapređenja crkv. glazbe kod nas, koje je pretežno formulirao u Sv. C. Mo A. Milanović u svojim člancima, tumačeći zakone crkvene glazbe:

— nužna je »iskrena suradnja i duboko razumijevanje među glazbenicima, liturgičarima i pastoralnim radnicima. Potrebno je uskladiti zahtjeve unutrašnjeg značenja naravi liturgijskog čina sa psihološkim osjećajima današnjeg čovjeka za oblike crkvene glazbe, a tako i s nutarnjim razlozima koji su doveli do suvremene obnove. (Sv. C. 1969. br. 2, str. 36.). Dakle, odgovorna suradnja između liturgičara, glazbenika i pastoralnog klera »u saznanju vlastitih granica i poštivanju uzajamnih specifičnih kompetencija«. (Sv. C. 1970. br. 2. str. 48.).

Zatim — stvarati nove umjetničke i pučke glazbene oblike, koji će na potpuniji, svečaniji i aktivniji način veličati božanski kult«. (Sv. C. 1969. br. 2. str. 36.). Glazba mora služiti liturgiji a ne liturgija glazbi tako da se sačuva vlastita narav i smisao svakog pojedinog dijela svetih čina, ali također »da se pošti narav i uloga raznih napjeva u liturgijskim svečanostima«. (Sv. C. 1969. br. 3., str. 67.) i zato nastaviti s komponiranjem novih crkvenih skladbi — i zbornih i pučkih — uz upotrebu suvremenih izražajnih sredstava u okviru razumne slobode objedinjujući estetske vrednote prošlosti i sadašnjosti. (Sv. C. 1970, br. 1. str. 1.).

Zatim — nastaviti s proučavanjem i oživljavanjem baštine naše crkvene glazbe.

— promicati aktivno sudjelovanje vjernika u liturgiji putem pjevanja, zato glazbu i tekstone treba probati da narodu budu što pristupačniji. (Sv. C. 1969. br. 2. str. 36.).

— »u provođenju novih namisli treba paziti na zdravu plodonosnu evoluciju te pravilno tumačiti i cijeniti crkvenu glazbenu predaju«. (Sv. C. 1969. br. 2. str. 36.).

— njevodati sve vrste crkvene glazbe, koje odgovaraju duhu liturgijskog čina.

— glazbenom odgoju trebalo bi posvetiti posebnu pažnju u školovanju budućih svećenika i formaciji redovnica, posebno katehistica.

i konačno: — »Unapređivanje punine glazbenih vrednota sve do stupnja kojeg nam omogućavaju kulturne prilike osoba, mjesta i vremena u kojima djelujemo«. (Sv. C. 1970. br. 1. str. 1.).

I na kraju možemo reći da »Sva tri razdoblja ovog glasila — Sv. Cecilije — povezuje jednaki naslov i ista svrha: promicati glazbenu kulturu kod nas, osobito glazbenu kulturu koja je neposredno vezana s bogosužjem. (S. C. 1977., br. 1. str. 1.) Time je Sv. C. ispunjavala i ispunjava zadatak unapređivanja crkv. glazbe, koji je formulirao još 1868. g. F. Witt osnivajući Cecilijansko društvo: »Gajenje gregorijanskog pjevanja i klasične polifone muzike, obnova crkvene pjesme na narodnom jeziku; traženje visokog umjetničkog nivoa u liturgijskoj upotrebi orgulja i drugih instrumenata, kultiviranje suvremene crkvene muzike i znanstveno istraživanje starije crkvene muzike.« (A. Vidaković: *Cecilijanski pokret. Muz. enciklopedija*, Zgb., 1971., sv. I. str. 309.)

Ideje cecilijanstva se nastavljaju i u odgoju i obrazovanju crkvenih glazbenika na ovom Institutu za crkv. glazbe, koji je formulirao još 1868. g. F. Witt pozitivnih ideja o unapređenju crkvene glazbe i koji, vjeran tradiciji naših cecilijanaca, nastavlja s izdavanjem Sv. Cecilije.

I konačno, da zaključimo: Zar Vam se ne čini — slušajući ovo izlaganje — prema riječima A. Vidakovića — da »cijelo ljudsko biće mora osjetiti, da se novi zadaci suvremenog života (pa i na području crkvene glazbe) mogu ostvariti samo u savršenom skladu uzvišenih ciljeva i časnom i poštenom naporu oko njihova dostignuća« (A. Vidaković u *Ceciliji* 1946. br. 1. str. 2.). Ako ste to i u najmanjoj mjeri osjetili, mislim da je moj zadatak ovdje uspješno izvršen.

IDEOLOGIE DES CÄCILIANISMUS UND GESETZGEBUNG DER KIRCHLICHEN MUSIK IN »SV. CECILIJA«

Zusammenfassung

Die cäcilianischen Ideen über die Reform der kirchlichen Musik, die sich mittels unserer ersten Zeitschrift für die Musik *Sv. Cecilija* manifestiert haben, melden sich bei uns Ende des vorigen Jahrhunderts unter dem Einfluss besonders der deutschen Cäcilianer, vor allem F. Witts. Der erste unserer Träger dieser Reform und erster Redakteur der *Sv. Cecilija* war der Lehrer M. Cugšvert zusammen mit dem Redakteur des musikalischen Teiles der Zeitschrift I. Zajc. Er hat als erster ein ideologisch sehr ausführliches Arbeitsprogramm in der ersten Nummer der Zeitschrift (1877) proklamiert: den Volksgesang dadurch fördern dass man neue Lieder in die Liturgie einführt; schlechte Melodien beseitigen; alte gute Lieder sammeln; das Orgelspiel fördern; sich darum bemühen, dass das ganze Volk in der Kirche singt. Deshalb müsste man Volksliedersammlungen ausgeben und in dem musikalischen Teil der Zeitschrift Übersetzungen der Lieder von anderen Völkern drucken lassen; Konkurrenzausschrei-

bung machen um neue Melodien zu gewinnen, und schliesslich Artikel aus dem Gebiet der Musik überhaupt und besonders der Kirchenmusik veröffentlichen. Cugšvert schlägt auch die Gründung einer Orgelschule wie auch Singvereine in den Pfarreien vor (*Sv. Cecilija*, 1878, Nr. 11 und 12 S. 51). Nach der vierjährigen Unterbrechung bringt die neue *Sv. Cecilija* meist nur Partituren ohne Artikel, und die Redaktion erklärt, »dass sie für Bedürfnisse unseres Landvolkes gegründet und der Kunstfertigkeit unserer Orgelmeister auf dem Land, angemessen ist (*Sv. Cecilija* 1883, 2).

Nach der nochmaligen Unterbrechung im Dauer von 13 Jahren, geben M. Zjalic und M. Novak 1907 *Sv. Cecilija* wieder mit dem Wunsch aus, auf diesem Weg die Verbreitung der cäcilianischen Ideen, bessere Verbreitung und besseres Verständnis der wahren Kirchenmusik zu fördern. (*Sv. Cecilija* 1907, 1, S. 2). Die Gesetze für eine solche Kirchenmusik sind in »Motu proprio« des Papstes Pius' X. enthalten. Besondere Sorge wird die Zeitschrift der Förderung des kirchlichen Volksgesanges widmen. (Musikalischer Teil wird von F. Dugan redigiert). Seit 1909 wird *Sv. Cecilija*, Zeitschrift für Kirchenmusik mit dem musikalischen Teil« zum offiziellen Fachblatt der Gesellschaft *Sv. Cecilija* in Zagreb. Die Cäcilianer proklamieren da, und teilweise realisieren, das Programm der Gesellschaft, das zugleich das ideologische Programm des Fachblattes *Sv. Cecilija* ist:

»...katholische Kirchenmusik in allen kroatischen Bistümern im Geiste der Hl. Kirche und auf dem Grund der kirchlichen Gesetze und Vorschriften fördern. Deshalb pflegt man:

- a) den gregorianischen Gesang in beiden Sprachen und beiden Riten;
- b) den figuralen poliphonischen Gesang aus älterer und neuerer Zeit;
- c) das kirchliche Volkslied in kroatischer und altslawischer Sprache;
- d) die Instrumentalmusik, inwieweit sie dem kirchlichen Geist nicht widerspricht« (*Sv. Cecilija* 1908, Nr. 2, S. 22).

Seit 1914, als J. Barlè die Redaktion von *Sv. Cecilija* übernimmt, bringt die Zeitschrift vielseitiges und musikalisch besseres Material, und im Publikum verschwindet langsam »jedes Misstrauen gegen das Gelingen« der Reform der Kirchenmusik bei uns. Immer grösser wird die Zahl der Anhänger der cäcilianischen Ideen und der Redakteur kann 1916 konstatieren: »... uns ist es gelungen alle zu überzeugen, dass wir notwendig sind.« (*Sv. Cecilija*, 1916, Nr. 6 S. 170). Da damals die *Sv. Cecilija* die einzige kroatische Zeitschrift für Kirchenmusik war, erweiterte sie ihr Tätigkeit auch auf das Gebiet der weltlichen Musik, und die Redaktion betont »dass wir ohne gute weltliche Musik auch keine gute kirchliche haben werden, wie es denn auch umgekehrt gilt.« (*Sv. Cecilija*, 1916, B. 6, S. 200). *Sv. Cecilija* wird allmählich auch Fachblatt für kroatische Singvereine. Der Inhalt wird immer reicher und nimmt an der Qualität zu, ohne die Hauptmission zu vernachlässigen: Reform der Kirchenmusik, besonders des kirchl. Volksgesanges. Die Zeitschrift wird 1944. eingestellt.

Vom Institut für Kirchmusik wurde die Zeitschrift *Sv. Cecilija* zum dritten Mal, 1969, ins Leben gerufen. Sie wurde zu seinem Fachblatt, in dem Artikel aus dem Gebiet der Geschichte der Kirchenmusik, Diskussionen, Kritiken, Biographien, Nachrichten usw. veröffentlicht werden; Kirchenmusik wie auch profane Musik. Sie setzt auf diese Weise das Bemühen der kirchlichen Cäcilianer in Kroatien um musikalische Kultur überhaupt fort, da es ohne diese auch keine solide Musiker auf den Gebiet der Kirchmusik geben können. »So wird unsere Zeitschrift — wie dies die Redaktion betont — diese Wege weiter gehen mit der Absicht, vor allem den Kirchenmusikern zu heften.« (*Sv. Cecilija*, 1969, Nr. 1, S. 1).